

มคอ. 3 รายละเอียดรายวิชา

Course Specification

รหัสวิชา 0000161 ชื่อวิชาภาษาไทย วิธีชุมชนท้องถิ่น
(ชื่อวิชาภาษาอังกฤษ Local Community Way of Life)

รายวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ระดับปริญญาตรี
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ศึกษาทั่วไป
หลักสูตรใหม่/หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554
สถาบันปฏิบัติการชุมชนเพื่อการศึกษาแบบบูรณาการ
มหาวิทยาลัยทักษิณ

สารบัญ

หมวด		หน้า
หมวดที่ 1	ข้อมูลทั่วไป	3
หมวดที่ 2	จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์	4
หมวดที่ 3	ลักษณะและการดำเนินการ	5
หมวดที่ 4	การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนิสิต	6
หมวดที่ 5	แผนการสอนและการประเมินผล	11
หมวดที่ 6	ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน	14
หมวดที่ 7	การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา	16

รายละเอียดของรายวิชา
(Course Specification)

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา : มหาวิทยาลัยทักษิณ
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา : สถาบันปฏิบัติการชุมชนเพื่อการศึกษาแบบบูรณาการ

หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อ

0000161 วิถีชุมชนท้องถิ่น (Local Community Way of Life)

2. จำนวนหน่วยกิต

3(1-6-2)

3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา

หลักสูตรปริญญาตรี หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป

4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อ.ดร.เปลื้อง สุวรรณมณี

อ.ดร.จิตาภา สุวรรณฤกษ์

อ.วันเพ็ญ นันทานุกวัฒน์

อ.จิตรา จันโสด

อ.วานิด รอดเนียม

5. ภาคเรียน/ชั้นปีที่เรียน

หนึ่งภาคการศึกษา ชั้นปีที่ 2

6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite)

ไม่มี

7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisite)

ไม่มี

8. สถานที่เรียน

อาคาร 15 มหาวิทยาลัยทักษิณ และฐานการเรียนรู้ในชุมชน จังหวัดพัทลุง

9. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

มีนาคม 2556

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา : เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคิดและการแก้ปัญหาในด้านต่างๆต่อไปนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชุมชนท้องถิ่น และสามารถอธิบายการบูรณาการองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนท้องถิ่นสู่องค์กรร่วมได้

1.2 มีการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ และบูรณาการความรู้จากหลากหลายศาสตร์สู่องค์กรร่วม เพื่อสร้างกรอบคิดในการตัดสินใจแก้ปัญหา หรือพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างเหมาะสม

1.3 เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดี และตระหนักในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติและเป็นสุข

1.4 สามารถถอดองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากชุมชน เพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง รวมทั้งขยายผลสู่ครอบครัวและชุมชน

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

2.1 เพื่อให้บัณฑิตได้เรียนรู้วิถีของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของระบบธรรมชาติ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

2.2 เพื่อให้บัณฑิตเรียนรู้วิธีการจัดการทรัพยากรให้สอดคล้องกับการผลิตที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมอย่างมีความสุขและอยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม

2.3 เพื่อให้บัณฑิตเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน และการปรับใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น

2.4 เพื่อให้บัณฑิตเรียนรู้การบูรณาการองค์ความรู้สู่การสร้างกรอบคิดเพื่อการประยุกต์ใช้

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาพลวัตและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับวิถีชีวิต เศรษฐกิจชุมชนและการประยุกต์ใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และจัดให้มีกรณีศึกษาชุมชน ตัวอย่าง

2. หัวข้อและจำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งาน ภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
16 ชั่วโมง/ภาคเรียน	-	96 ชั่วโมง/ภาคเรียน	32 ชั่วโมง/ภาคเรียน

3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล

1 ชั่วโมง/สัปดาห์ โดยจะดำเนินการประกาศให้นักเรียนที่เรียนวิชานี้ทราบผ่านเว็บไซต์ของสถาบัน (www.tsu.ac.th/icofis) และนิสิตสามารถติดต่อสื่อสารนัดหมายเป็นกรณีพิเศษผ่าน Email: icofis@gmail.com

หมวดที่ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต

การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนิสิตในรายวิชานี้ จำเป็นต้องพัฒนาทักษะการบูรณาการระหว่างศาสตร์ โดยเฉพาะการบูรณาการองค์ความรู้ด้าน การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจชุมชน แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชีวิตในชุมชน ให้เป็นองค์รวมเพื่อ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้สำหรับการประยุกต์ใช้ โดยกำหนดให้มีมาตรฐานการเรียนรู้ด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม

1.1 คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา

พัฒนานิสิตให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม โดยยึดหลักการ ดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอประมาณ มีความซื่อสัตย์ต่อตัวเองและผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน ตระหนักและแลเห็นคุณค่าของสรรพสิ่ง รวมทั้งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ทั้งในสังคมพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม ของแต่ละชุมชน

1.2 วิธีการสอน

จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการเป็นคนดี มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา เสียสละ และคุณลักษณะอื่นๆที่พึงประสงค์ของสังคม เริ่มต้นจากการมีข้อตกลงร่วมกันเป็นเบื้องต้นในกระบวนการ เรียนรู้ตลอดทั้งภาคการศึกษา เช่น ให้นิสิตกำหนดพฤติกรรมของความเป็นคนดี เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึง พฤติกรรมของความเป็นคนดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพัฒนาร่วมกัน กำหนดการเข้าชั้นเรียนให้ตรงเวลา ซึ่งมี ภาระงานเข้าชั้นเรียน เพื่อปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการตรงต่อเวลา จัดกิจกรรมพัฒนาความเป็นคนดี ประจําฐานการเรียนรู้พัฒนาคนดี ด้วยการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรม ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการใน ชุมชน โดยวิทยากรชุมชนบรรยายและสอนหลักคุณธรรม จริยธรรม การเตือนสติ และกำกับความประพฤติ เรื่อง ของการให้เกียรติ เคารพตนเองและผู้อื่น เคารพกติกาของสังคม และเคารพสถานที่ และฝึกสมาธิให้กับนิสิต

นอกจากนี้ในระหว่างช่วงเวลาของการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและในแต่ละฐานการเรียนรู้ในชุมชน ผู้สอนและวิทยากรชุมชนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพึงปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันทั้งระหว่างผู้คนและ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันและกัน ความพอเหมาะพอประมาณในการได้ประโยชน์จากการอยู่ ร่วม ไม่แสวงหาผลประโยชน์แบบสุดโต่งที่นำไปสู่การเบียดเบียนสร้างความเสียหายให้กับผู้อื่น

1.3 วิธีการประเมิน

การประเมินด้านจริยธรรม คุณธรรม พิจารณาจาก การตรงต่อเวลาและความสม่ำเสมอของการเข้าชั้นเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามขอบเขตที่ให้และตรงต่อเวลา การตั้งคำถามที่เหมาะสมในลักษณะที่สร้างสรรค์ แฝงคุณธรรมและเป็นคำถามที่ทำให้เกิดกับประเด็นพาดพิง ที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้ให้ความรู้ภายในชั้นเรียนและภายนอกชั้นเรียนของฐานการเรียนรู้แต่ละชุมชน รวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกในชั้นเรียนและพฤติกรรมของการอยู่ร่วมกันในชุมชน เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การตรงต่อเวลา การมีระเบียบวินัย การมีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนน้อม การรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การมีจิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังจากกลับจากการเรียนรู้ในชุมชน โดยอาศัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของอาจารย์ผู้สอนและวิทยากรชุมชน

2. ด้านความรู้

2.1 ความรู้ที่ต้องพัฒนา

นิสิตจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและเกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตรที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งภาพรวมของเศรษฐกิจที่มีการประยุกต์ใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้รับจากชุมชนทั้งเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมได้ ในโอกาสที่เหมาะสม

2.2 วิธีการสอน

การบรรยายของอาจารย์ผู้สอน เป็นการวางพื้นฐานความรู้เชิงเนื้อหาในเบื้องต้น สำหรับเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีพื้นฐานเพียงพอสำหรับการใช้เป็นต้นทุนสำหรับการใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนิสิตกับวิทยากรผู้มีปัญญาปฏิบัติในชุมชน รวมถึงมีพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการถอดความรู้เชิงบริบทจากผู้คน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น หลังจากนั้นเดินทางเข้าไปศึกษาในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นด้วยการปักค้ำคืน เพื่อเรียนรู้จากห้องเรียนธรรมชาติของแต่ละฐานการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ฐานการเรียนรู้ของชุมชนตะโหมด อ.ตะโหมด จ.พัทลุง นิสิตจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนตะโหมด เช่น สภากาชาดวัดตะโหมด กลุ่มเกษตรกรทำนาตะโหมด การจัดประเพณีสังคมสองศาสนา การเสริมสร้างสุขภาพชุมชน เป็นต้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผูกโยงกับวัฒนธรรม การสร้างฝายชะลอน้ำไหลสำหรับบริหารจัดการสายน้ำ รวมทั้งเรียนรู้กิจกรรมเสริมสร้างคนดี

1.2.2 ฐานการเรียนรู้ของชุมชนป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง นิสิตจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการระบบบัญชีครัวเรือนที่ยึดหลักตามเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงแนวคิดและวิธีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.3 ฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาชุมชนดอนประคู้ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง นิสิตจะได้เรียนรู้โดย การปฏิบัติจริงในการเก็บเกี่ยวข้าวด้วยแกะ ร่วมพิธีทำขวัญข้าว และการลงแขกเกี่ยวข้าว เพื่อสืบสานวิถีชีวิตการ ทำนาของบรรพชน ให้สัมผัส ธรรมชาติ และเห็นคุณค่าของอาชีพทำนา รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ค้นหาค่าที่แฝง อยู่ในภูมิปัญญาและพิธีกรรมของชาวนา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการสืบสานวิถีการทำนา และพัฒนาไปสู่ระบบนา ข้าวอินทรีย์ ที่มีความปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้ของชุมชน จะมีการบรรยายสรุปองค์ความรู้ของแต่ละฐานการเรียนรู้ ก่อนเป็นเบื้องต้น หลังจากนั้นจึงแบ่งนิสิตออกเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อการเดินทางและการศึกษาดูงานจาก การปฏิบัติจริงในแต่ละฐานการเรียนรู้ นอกจากนี้ในแต่ละฐานการเรียนรู้จะมีบทปฏิบัติการประจำฐานการเรียนรู้ ให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประกอบการทำรายงาน

2.3 วิธีการประเมิน

การประเมินผ่านกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและในห้องเรียนธรรมชาติ การแสดงความคิดเห็นผ่านการตอบคำถาม การสร้างกรอบคิดที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน รวมทั้งการทำแบบทดสอบย่อย รายงานที่มอบหมาย การจัดนิทรรศการนำเสนอผลการศึกษาร่วมกัน และการสอบปลายภาค

3. ด้านทักษะทางปัญญา

3.1 ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา

ด้วยรายวิชานี้ได้มีการออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นใช้ความรู้และเทคนิควิธี เป็นเครื่องมือสำหรับการ พัฒนาปัญญาในสถานการณ์จริงของการปฏิบัติงาน วิธีเช่นนี้จะสร้างโอกาสให้นิสิตได้ลงมือทำจริงบางส่วน นิสิตจะพบกับปัญหาหลากหลายรูปแบบให้ขบคิดในแต่ละฐานการเรียนรู้ ที่นำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหา หาก นิสิตสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่นำไปสู่การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ที่นำไปสู่ความสำเร็จ ของการแก้ปัญหา ก็จะเกิดการพัฒนาปัญญา และหากวันข้างหน้า นิสิตประสบกับปัญหาใหม่ ปัญญาที่มีอยู่เดิมจะ ปรับเปลี่ยนเป็นความรู้ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือให้นิสิตประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา หากสามารถคลี่คลายปัญหา ได้อีก ความรู้ก็จะเปลี่ยนเป็นปัญญาอีกครั้ง ซึ่งพร้อมสำหรับการใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาค้างต่อไป... และต่อไป ... หมุนต่อเนื่องไม่รู้จบ... ก่อเกิดเป็นปัญญาวิวัฒน์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

3.2 วิธีการสอน

น่านิสิตลงพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นสัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชน เพื่อรับทราบประเด็นปัญหาในวิถีชีวิตจาก ห้องเรียนธรรมชาติของแต่ละฐานการเรียนรู้ ซึ่งสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันเป็นโซ่อุปทาน จากทรัพยากรธรรมชาติ > ผู้การผลิต > การตลาด > วัฒนธรรมและสังคม > ชุมชนเข้มแข็ง

จัดการเรียนรู้ โดยแต่ละฐานการเรียนรู้จะมีบทบาทปฏิบัติการประจำฐานการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ด้วยการเรียนรู้แบบกลุ่มและการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ได้มาซึ่งข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการจนเกิดเป็นองค์ความรู้ ประกอบการทำรายงาน และการจัดนิทรรศการนำเสนอผลการศึกษาชุมชน ซึ่งในแต่ละฐานการเรียนรู้ มีวิทยากรชุมชนผู้มีปัญญาปฏิบัติหรือปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้และให้ความช่วยเหลือหรือทำงานร่วมกันไปกับผู้คนที่อยู่ในชุมชน จะช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะทางปัญญา

3.3 วิธีการประเมิน

รายวิชานี้จะประเมินผ่านกระบวนการที่หลากหลาย อาทิ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและในห้องเรียนธรรมชาติ การแสดงความคิดเห็นผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาสร้างกรอบคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาหารือร่วมกันระหว่างการเรียนรู้ในชุมชน และสังเคราะห์องค์ความรู้จากการจัดนิทรรศการนำเสนอผลการเรียนรู้ชุมชน รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นผ่านรายงานที่มอบหมาย

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

4.1 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา

มุ่งเน้นการสร้างทักษะผ่านกระบวนการจัดการความรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมในกระบวนการถอดความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ออกจากผู้มีปัญญาปฏิบัติหรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นเป้าหมายหลัก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้นักเรียนสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลดังกล่าวผ่านกระบวนการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ที่ได้จะนำมาบูรณาการกับความรู้เชิงเนื้อหาเพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้

การพัฒนาความรับผิดชอบจะพัฒนาผ่านกระบวนการทำงาน ด้วยการมอบหมายงานที่ร่วมรับผิดชอบ ปฏิบัติให้สำเร็จ เช่น การมอบหมายงานการสร้างฝายชะลอน้ำไหล การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

4.2 วิธีการสอน

มอบหมายงานให้นักเรียนสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อถอดความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ของผู้มีปัญญาปฏิบัติ จากผู้คนที่ในแต่ละฐานการเรียนรู้ อาทิ ฐานเรียนรู้ระบบนิเวศสวนยางพาราเชิงเดี่ยว สวนยางพาราผสม ระบบนิเวศป่าดิบชื้น และการจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้ฝายชะลอน้ำไหล ฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนตะโฮมด ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน ชุมชน และแนวทางการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ฐานการเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสาน ฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาชุมชนดอนประคู้ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อนำมาบูรณาการกับความรู้ในตำรา (explicit Knowledge) ให้ได้ข้อเขียนเชิงบูรณาการในรูปแบบรายงานและการจัดนิทรรศการ

นอกจากนี้ มอบหมายงานที่ต้องรับผิดชอบเป็นรายบุคคลและเป็นงานกลุ่ม กำหนดความรับผิดชอบของนิสิตแต่ละคนในการทำงานกลุ่มเพื่อสาธารณะประโยชน์ และมีการเปลี่ยนกลุ่มทำงานตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้นักเรียนได้ทำงานกับผู้อื่น โดยไม่ยึดติดเฉพาะเพื่อนสนิท และจัดกิจกรรมละลายพฤติกรรมและ

สานความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตที่ต่างคณะและต่างวิชาเอก เพื่อสร้างโอกาสให้นิสิตได้ทำความรู้จักและได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เช่น การจัดกิจกรรมสันตนาการ กิจกรรมกินอยู่ร่วมกัน สานสัมพันธ์ปารีชาติ เป็นต้น

4.3 วิธีการประเมิน

พิจารณาความสำเร็จของความรับผิดชอบในงานที่มอบหมาย เช่น ความสำเร็จของการสร้างฝ่ายชะลอน้ำไหล ความสำเร็จของการถอดความรู้ ความสำเร็จของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความสำเร็จของการบูรณาการความรู้ ส่วนเนื้อหาและบริบท เป็นต้น โดยการตอบคำถามและสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนิสิตและผู้มีปัญญาปฏิบัติ รวมทั้งประเมินความสม่ำเสมอของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของนิสิตในขณะที่ทำกิจกรรมกลุ่ม

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี

5.1 ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีที่ต้องพัฒนา

นิสิตสามารถพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะเชิงตัวเลข ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละฐานการเรียนรู้ ส่วนผลที่ได้จากการวิเคราะห์ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ที่หลากหลายจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อการสนับสนุน นิสิตสามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักหอสมุด และข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำนักคอมพิวเตอร์เป็นผู้รับผิดชอบ

5.2 วิธีการสอน

ให้นิสิตเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งอาจต้องวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต รายรับ รายจ่าย โดยอาศัยทักษะเชิงตัวเลข และทักษะการสื่อสารกับวิทยากรชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้มอบหมายงานให้เตรียมและนำเสนอโดยใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารที่เหมาะสม ด้วยการจัดนิทรรศการนำเสนอผลการศึกษาชุมชนในรูปแบบของโปสเตอร์

5.3 วิธีการประเมิน

ประเมินจากทักษะการใช้สื่อและการใช้ภาษาพูดจากการนำเสนอนิทรรศการ ทักษะการเขียนรายงาน ทักษะการสื่อสารในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การจัดทำโปสเตอร์

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
1	แนวทางการเรียนการสอน - แนวคิดของรายวิชา - จุดประสงค์การเรียนรู้ - รูปแบบการจัดการเรียนการสอน - รูปแบบการวัดและประเมินผลการเรียน	1	- การปฐมนิเทศ - แจก Course syllabus - สร้างข้อตกลงร่วมกันในกระบวนการเรียนการสอน	คณะผู้สอน
2	พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชน และแนวทางปรับตัวที่เหมาะสม	3	บรรยาย	อ.ดร.เปลื้อง สุวรรณมณี
3	แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น	3	บรรยาย	อ.วันเพ็ญ นันทานุวัฒน์
4	ความเชื่อมโยงระหว่างการผลิตทางการเกษตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน	3	บรรยาย	อ.วานิด รอดเนียม
5	แนวทางการจัดการผลิตพืชเศรษฐกิจสำคัญของภาคใต้ที่สอดคล้องกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ	3	บรรยาย	อ.จิตรา จัน โสค
6	เศรษฐกิจและการประยุกต์ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น	3	บรรยาย	อ.ดร.จิตาภา สุวรรณฤกษ์
	ชี้แจงการลงพื้นที่ศึกษาชุมชน และมอบหมายงานกลุ่ม	3	บรรยาย	คณะผู้สอน
7	ศึกษาชุมชนตัวอย่าง (กลุ่มที่ 1)	18	- กิจกรรมศึกษาชุมชน - กิจกรรมเสริมสร้างคนดี - กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	คณะผู้สอน และ วิทยากรชุมชน
8	ศึกษาชุมชนตัวอย่าง (กลุ่มที่ 2)	18	- กิจกรรมศึกษาชุมชน - กิจกรรมเสริมสร้างคนดี - กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	คณะผู้สอน และ วิทยากรชุมชน

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
9	สัปดาห์สอบกลางภาค	-	-	-
10	ศึกษาชุมชนตัวอย่าง (กลุ่มที่ 3)	18	- กิจกรรมศึกษาชุมชน - กิจกรรมเสริมสร้างคนดี - กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	คณะผู้สอน และ วิทยากรชุมชน
11	ศึกษาชุมชนตัวอย่าง (กลุ่มที่ 4)	18	- กิจกรรมศึกษาชุมชน - กิจกรรมเสริมสร้างคนดี - กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	คณะผู้สอน และ วิทยากรชุมชน
12	ศึกษาชุมชนตัวอย่าง (กลุ่มที่ 1-4)	7	กิจกรรมศึกษาชุมชน	คณะผู้สอน และ วิทยากรชุมชน
13	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชุมชน	4	จัดเสวนา ครั้งที่ 1	คณะผู้สอน
14	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชุมชน	3	จัดเสวนา ครั้งที่ 2	คณะผู้สอน
15	วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานปฏิบัติการฐาน การเรียนรู้	3	วิเคราะห์ข้อมูลและเขียน รายงาน	
16	หยุดการเรียนการสอน เนื่องในวันมาฆบูชา	-	-	-
17	การนำเสนอผลการศึกษาชุมชน	7	จัดนิทรรศการนำเสนอผล การศึกษาชุมชน	คณะผู้สอน
18	สอบปลายภาค	-	-	-

2. แผนประเมินการเรียนรู้

(● : ประเมินเฉพาะความรับผิดชอบหลัก)

ลำดับการประเมิน	ผลการเรียนรู้	ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของคะแนนที่ประเมิน
1	ด้านคุณธรรม จริยธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อมูลการเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม การทดสอบในชั้นเรียน - คุณลักษณะความเป็นคนดี เช่น การตรงต่อเวลา การมีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ การรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย การมีจิตอาสา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การร่วมคิดร่วมทำกิจกรรม 	1-17	25 %
2	ด้านความรู้	วัดความรู้ทั้งส่วนเนื้อหาและบริบทด้วยการซักถามในชั้นเรียน การทดสอบย่อย และการสอบปลายภาค	18	20 %
3	ด้านทักษะทางปัญญา (กระบวนการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงความรู้)	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตการคิดวิเคราะห์ การถอดความรู้จากผู้มีปัญญาปฏิบัติ - ซักถามและประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำไหล - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลการศึกษาชุมชน 	7-17	20 %
4	ด้านทักษะความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม	สังเกตปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนปกติและห้องเรียนธรรมชาติ และการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละฐานการเรียนรู้	1-14	20 %
5	ด้านคุณภาพชีวิต (ความตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม)	ตรวจสอบรายงานที่นิสิตนำเสนอ และซักถามในระหว่างการดำเนินกิจกรรมในชุมชน	15-17	15 %

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. เอกสารและตำราหลัก

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2552). วิถีชุมชน. สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวส).

ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2553). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศยามล ไกยูรวงศ์.(2551). ภูมิปัญญา วิถีชุมชน วิถีธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).

อมรวิษฐ์ นาครทรรพ. (2551). การศึกษาในวิถีชุมชน : การสังเคราะห์ประสบการณ์ในชุดโครงการวิจัยการศึกษากับชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

2. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

ภาษาไทย

นภาพรณัฏ หะวานนท์และคณะ. (2550). ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.).

ประเวศ วะสี. (2552). มหาวิทยาลัยกับความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น : จุดเปลี่ยนประเทศไทย จุดเปลี่ยนการศึกษาไทย. สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัททีคิวพี จำกัด.

ประเวศ วะสี. (2552). ทำอย่างไร มหาวิทยาลัยจะเป็นหัวใจจักรทางปัญญา พาชาติออกจากวิกฤต. สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัททีคิวพี จำกัด.

ประเวศ วะสีและคณะ. (2548). กระบวนการค้นคว้าใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและกระบวนการ. กรุงเทพฯ. : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. (2548). ชุมชนเรียนรู้ อยู่เย็นเป็นสุข. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2554). ภาพรวมภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ภาษาอังกฤษ

Allen, Phillip A. (1997). Earth surface processes. Oxford : Blackwell Science.

Eugene, Odum P. and Gary, Barrett W. Fundamentals of Ecology. (2007). Brooks Cole Publishing Company, Inc.

Green, Gary Pual and Haines, Anna L. (2011). Asset building & community development. (3ed). Thousand Oaks Calif. : Sage Publication.

Kretzmann, John P. and Mcknight, John L. (1993) Building communities from the inside out : a path Toward finding and mobilizing a community' s assets. Evanston, ILL : The Asset-Based Community Development Institute, Institute for Policy Research, orthwestern University; Chicago, IL : Distributed by ACTA Publication.

Miller, Jr., Tyler G. (2004). Living in the Environment. Tomson Leaning, Inc.

Murphy, Brendan and Nance, Damian.(1999). Earth science today. Pacific Grove, CA : Brooks/Cole; Wadsworth.

Skinner, Brian. (1995). The blue planet : an introduction to earth system science. New York : J. Wiley.

Spencer, Edgar W. (2003). Earth science : understanding environmental system. Boston : McGraw-Hill.

Temail, Mihailo. (2002). Community economic development handbook : strategies and tools to revitalize your neighborhood. Saint Paul, Minn : Amherst H. Wilder Foundation.

3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

-

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต

การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชานี้ ดำเนินการโดยใช้แบบกรอกข้อมูลประเมินประสิทธิผล รายการข้อมูลประเมิน เช่น ความชัดเจนของจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา ความสอดคล้องของกระบวนการเรียนรู้กับจุดมุ่งหมายรายวิชา กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์และการจัดการความรู้ในสภาพการณ์จริง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ ทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างร่วมกับผู้อื่น ห้องเรียนธรรมชาติแต่ละฐานการเรียนรู้ ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสุขภาพ ที่สามารถนำไปใช้เสริมสร้างคุณภาพชีวิต การเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติแต่ละฐานการเรียนรู้ สนุก น่าสนใจ ช่วยให้ผู้เข้าถึง และเข้าใจ ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งเชิงระบบในชุมชน และความรู้ คุณธรรม และจริยธรรมที่ได้รับการพัฒนาในระหว่างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญา เป็นต้น

2. กลยุทธ์การประเมินการสอน

การประเมินการสอนในรายวิชานี้ อาศัยการสังเกตการณ์ของทีมงานจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนิสิตกับผู้บรรยายในชั้นเรียน ระหว่างนิสิตด้วยกันเอง และระหว่างนิสิตกับผู้มีปัญหาปฏิบัติในชุมชน พิจารณาจากความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาในสภาพการณ์จริง รวมทั้งความสามารถในการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมจากการนำเสนอผ่านการเสวนา รายงาน และการสอบปลายภาค เป็นต้น

3. การปรับปรุงการสอน

รายวิชานี้ผู้ออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ จะพัฒนาระบบและกลไกสำหรับการปรับปรุงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้มีปัญหาปฏิบัติในชุมชน เพื่อให้สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตได้ครบ 6 ด้าน อาทิ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีและด้านคุณภาพชีวิต อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกลไกการเสวนาในเวทีชาวบ้าน และการวิจัยร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน รวมทั้งพิจารณาจากข้อเสนอแนะผลการวิจัยสถาบันเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิชาศึกษาทั่วไป เป็นต้น

4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา

สืบเนื่องจากรายวิชานี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์โดยภาพรวมทั้งหมดย่างชัดเจน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับส่วนรวมก่อนส่วนย่อย โดยอาศัยกรอบคิดว่า กระบวนการพัฒนาปัญญา มีบทบาทความสำคัญยิ่งยวดในกระบวนการเรียนรู้ การจัดระเบียบกระบวนการคิดสู่ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด และการแก้ปัญหา

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามกรอบคิดดังกล่าวจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสัมผัสจริง เพื่อให้เกิดการงอกงามทางปัญญาภายในของตนเอง ผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม โดยอาศัยการจัดการความรู้ เพื่อถอดความรู้จากประสบการณ์ของผู้มีปัญญาปฏิบัติและถอดความรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วนำเอาความรู้ทั้งสองส่วนมาบรรจบกับทฤษฎีซึ่งเป็นความรู้ในตำรา ด้วยการไตร่ตรองอย่างรอบคอบบนพื้นฐานของกระบวนการวิทยาศาสตร์ เพื่อบูรณาการเป็นองค์รวมของความรู้ กระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้ผู้เรียนจะเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและกระบวนการกลุ่ม ผู้สอนเป็นแต่เพียงผู้ชี้แนะแนวทาง หรือเสริมแรงให้ผู้เรียนมุ่งมั่นที่จะสร้างความสำเร็จ

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของนิสิต จึงจำเป็นต้องประเมินนิสิตว่าสามารถพัฒนาปัญญาที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างความรู้ในตำราที่เป็นตัวทฤษฎี (ปริยัติ) กับความรู้จากการปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการได้รับผลจากการปฏิบัติ (ปฏิบัติ) ได้หรือไม่ ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันจากสัมผัสจริง จะเป็นความรู้ที่เข้าใจแจ่มชัด ความรู้เช่นนี้จึงสามารถนำไปใช้งานได้จริง

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการให้นิสิตลงไปเรียนรู้ในชุมชน นอกจากเป็นการฝึกทักษะทางปัญญาให้กับนิสิตแล้ว ยังเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนความรู้ในตน (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ใช้งานได้ กินได้และขายได้แต่ยังอธิบายถึงความสำเร็จไม่ได้ สู่ความรู้ที่อธิบายที่มาที่ไปได้ จึงสามารถพิมพ์เผยแพร่ได้ (Explicit Knowledge) การเรียนรู้เป็นกลุ่มร่วมกันของนิสิตกับผู้มีปัญญาปฏิบัตินั้น ยังมีส่วนช่วยยกระดับความรู้ปฏิบัติของชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้นและสูงขึ้นตามการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตต่อไป

ความสามารถในการสร้างปัญญาในสภาพการณ์จริงผ่านการนำเสนอรายงานและผลการสอบ หากต้องการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของรายวิชานี้ จะต้องทบทวนย้อนกลับ ไปตั้งแต่จุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การวางพื้นฐานความรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิ จนกระทั่งก่อเกิดปัญญากับนิสิต

5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

หลังจากได้ข้อสรุปการประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิตและการประเมินการสอนเรียบร้อยแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาวางแผนปรับปรุงด้านต่างๆต่อไปนี้

- 5.1 คุณภาพของเอกสารประกอบการเรียนรู้
- 5.2 คุณภาพของวิทยากรผู้บรรยายในชั้นเรียน
- 5.3 คุณภาพและกลยุทธ์การจัดการความรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้ในชุมชน
- 5.4 คุณภาพของห้องเรียนและฐานการเรียนรู้ในชุมชน
- 5.5 คุณภาพของวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนในห้องเรียน
- 5.6 คุณภาพของสถานการณ์จริงที่เลือกใช้ในชุมชนเป็นกรณีศึกษา
- 5.7 คุณภาพการออกแบบและการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 5.8 คุณภาพเครื่องมือที่เลือกใช้ในการประเมินผล
- 5.9 อื่นๆ